

SYSTÉMY LESNÍHO OBHOSPODAŘOVÁNÍ LUŽNÍHO LESA V CHKO LITOVELSKÉ POMORAVÍ NA PŘÍKLADU LESA V MAJETKU STÁTU

Jiří Eichler

Abstrakt

Príspevek popisuje systémy lesníckého hospodárení a obnovu lesa v lužních lesích v prostoru Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví na příkladu lesů ve správě Lesů České republiky, s.p. Hlavním funkčním zaměřením těchto lesů je produkce kvalitního dříví a ochrana přírody. V pestré dřevinné skladbě převládá jasan ztepilý a dub letní. Hospodárení je zřetelně diferencované podle hospodářských souborů s různým funkčním zaměřením např. produkční, ochrana přírody, zachování genofondu. Při hospodárení jsou eliminovány geograficky nepůvodní a stanovištně nevhodné druhy dřevin, podporována přirozená obnova a preferována velikost obnovních prvků do 0,60 ha. Součástí jsou údaje o těžbě, obnově lesa a ekonomice hospodárení sledované oblasti lesů.

Klíčová slova

Litovelské Pomoraví, lužní les, Lesy České republiky, funkce lesa

ÚVOD

Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví (dále jen CHKO) zaujímá úzký pruh lesů a luk kolem řeky Moravy mezi městy Olomouc a Mohelnice. Toto území se obvykle dělí na oblast „Doubravy“, která není přímo ovlivňována řekou Moravou a jejíž lesní porosty leží převážně v 2. a 3. lesním vegetačním stupni (dále je lvs) a na oblast „luhu“, která leží uvnitř a podél vnitrozemské delty řeky Moravy, je řekou bezprostředně ovlivňována a jejíž lesní porosty jsou převážně v 1. lvs. Celková výměra lesních pozemků v CHKO činí 5 403 ha (Plán péče CHKO Litovelské Pomoraví 1997), z čehož největší podíl tvoří lesy státní a obecní.

Príspevek se zabývá problematikou lesníckého hospodárení na lužních stanovištích výše uvedeného území na příkladu lesů ve správě státního podniku Lesy České republiky, Lesní správy Šternberk. Vybrané porosty reprezentují většinovou problematiku tohoto složitého území.

LOKALIZACE OBLASTI, STANOVIŠTNÍ PODMÍNKY

Popisovaná zájmová oblast lužního lesa má výměru cca 1 124 ha, je lokalizována odděleními 767 až 799 dle Lesního hospodářského plánu Pomoraví na období 1. 1. 2000 – 31. 12. 2009 (dále jen LHP) a soubory lesních typů (dále jen SLT) 1L-jilmový luh, 1U-topolový luh a 1G-vrbová olšina, leží na revíru Sřeň a tvoří ho dva víceméně souvislé bloky lesa podél i uvnitř ramen řeky Moravy. Jsou to až na výjimky všechno lužní lesy na revíru Sřeň. Celé toto území se nachází v přírodní lesní oblasti č. 34 - Hornomoravský úval. Z pohledu geologického a pedologického je tvořeno neogenními a kvartérními usazeninami, z pohledu klimatického území spadá do teplé oblasti s průměrnou roční teplotou 8 °C, průměrné roční srážky dosahují 600-700 mm, v posledních letech pak jen 450-500 mm (LHP Pomoraví 2000). Typologicky je území tvořeno jilmovými luhy (SLT 1L) na ploše 1 038 ha, topolovými luhy (SLT 1U) na ploše 66 ha a vrbovou olšinou (SLT 1G) na ploše 20 ha. Velká část těchto

porostů je pravidelně zaplavována, při povodni v roce 1997 byla zaplavena převážná většina tohoto území.

VÝVOJ TVORBY LUŽNÍHO LESA, DŘEVINNÁ SKLADBA

Plánovité lesní hospodářství se datuje v oblasti lužních lesů CHKO zhruba od poloviny 18. století. Do té doby byly lesy využívány tzv. toulavou těžbou nebo jako významný zdroj žaludů pro krmení hospodářských zvířat. Z konce 18. století je již od Skrbeně a Hynkova popisován pěkný dubový les (pařezina s obmýtím 25 let a třicetiprocentním podílem výstavků). Z písemných dokladů té doby lze vyčíst, že se v lese prakticky nenacházely holiny a les byl téměř celý zaplavován. Už tehdy činilo potíže zmlazování dubu, u něhož se doporučovalo vysazovat silné odrostky. Značný zásah do stavu lesů znamenal zřízení v r. 1833 podle staťové soustavy. Lesy měly být orientovány na produkci pařeziny, jako dřevina převládá dub v horní etáži ve věku 300 - 400 let. Dále byly v horní etáži méně zastoupeny mladší jilmy a jasan. Spodní etáž tvořil jasan, olše, osika, lípa a vrba. V některých částech nynějších lesů byly rozsáhlé plochy luk a pastvin s ojedinělými přestárlými výstavky. V podstatě se dá říci, že rozhodující výměra lužních lesů byla až do r. 1950 obhospodařována jako ekologicky příznivý les sdružený s obmýtím pařeziny cca 35 let. Poté však byly zahájeny z ekonomických důvodů převody tvaru lesa na kmenovinu, čehož dokladem jsou dodnes značně velké plochy porostů mladších věkových tříd. I přes řadu problémů v minulosti je však nutno konstatovat, že se díky rozumným lesním hospodářům podařilo udržet stav lesů nynější CHKO ve srovnání s jinými oblastmi na velmi slušné úrovni (bohatá dřevinná skladba, značná výměra etážových porostů přírodě blízkého charakteru atd. (Plán péče CHKO 1997).

Současná druhová skladba vybrané oblasti lužního lesa je uvedena v tab. 1. Jak je z ní patrné, ve velmi pestré dřevinné skladbě převládá jasan s dubem. Lesní hospodářský plán sice bohužel nevylišuje dub zimní a dub letní, nicméně je zřejmé, že v této lokalitě se jedná převážně o dub letní. Topoly tvoří z převážné většiny různé klony šlechtěných topolů, nepatrný podíl zaujímá topol osika. Mezi borovicemi je kromě borovice lesní zastoupena borovice vejmutovka a borovice černá. Mezi ostatními nevylišenými dřevinami je zařazen například jírovec maďal, javor jasanolistý a keře, především střemcha. Prostorovou diferenciaci porostů vystihuje podíl etážových porostů, který činí cca 27 %.

HLAVNÍ FUNKCE LESŮ A ZPŮSOBY JEJICH ZAJIŠTĚNÍ

Celý systém hospodaření v lužním lese ve správě LČR, s.p. LS Šternberk vychází ze základních strategických a dlouhodobých hospodářských cílů LČR, s.p.

Základní strategické cíle:

- obnovení a udržení stabilních lesních ekosystémů
- uplatnění principu trvale udržitelného hospodaření, využívání lesů takovým způsobem a v takovém rozsahu, že jejich stabilita, biodiverzita, produkční schopnost, regenerační kapacita, vitalita a schopnost plnit užitečné funkce lesa zůstanou trvale zabezpečeny
- zachování lesa jako trvale obnovitelného přírodního zdroje ve prospěch příštích generací

Některé dlouhodobé hospodářské cíle:

- vytvoření optimálního vztahu mezi plněním všech funkcí lesů, obhospodařovaných LČR a tržním ekonomickým prostředím. Zajistit při tom trvalou produkci kvalitní dřevní hmoty při respektování a rozvíjení environmentálních funkcí lesa
- zásadní diferenciaci hospodaření v návaznosti na diferenciaci stanovištních podmínek a stávajících porostních poměrů
- dlouhodobá, koncepční příprava stanovištně, druhově, věkově a geneticky vhodných porostů k přirozené obnově

Na těchto zásadách je postaveno i multifunkční lesní hospodářství lužního lesa na revíru Střeň.

Tab. 1: Vybrané ukazatele sledovaného území podle dřevin (LHP Pomoraví a lesní hospodářská evidence LČR, s.p.)

Dřevina	Plocha	Zastoupení	Těžba za roky 2002-2006	Umělá obnova za roky 2002-2006	Přirozená obnova za roky 2002-2006
	(ha)	(%)	(m ³)	(ha)	(ha)
Smrk	15,43	1,37	1 845	0	0,25
Borovice	19,87	1,77	507	0	0
Modřín	5,23	0,47	730	0,10	0
Dub	311,09	27,67	6 187	14,52	0
Dub slavonský	3,87	0,34	0	0	0
Dub červený	7,04	0,63	373	0	0
Habr	27,88	2,48	1 176	0	0,48
Javor mléč	2,05	0,18	0	0	0
Javor klen	36,72	3,27	597	2,62	0,70
Javor babyka	2,30	0,20	6	0	0
Jasan	389,70	34,66	11 001	11,03	2,88
Jilm	2,67	0,24	114	2,44	0
Akát	0,70	0,06	2	0	0
Bříza	8,99	0,80	271	0	0,28
Ořešák černý	3,86	0,34	30	0	0
Třešeň	0,60	0,05	9	0	0
Lípa	137,13	12,20	3 055	6,47	0,10
Olše	96,80	8,61	2 965	22,56	0,66
Topoly	45,53	4,05	7 024	0	0
Vrby	5,70	0,51	41	0,87	0
Ostatní	1,03	0,09	83	0	0
Celkem	1 124,19	100,00	36 016	60,61	5,35

Definování hlavních funkcí lesů

Funkční zaměření lesů ve vymezeném prostoru je dáno zařazením lesů do zón v rámci CHKO a na to navazujícími hospodářskými soubory, v nichž je funkční zaměření dále specifikováno. Lesy I. zóny CHKO Litovelské Pomoraví tvoří lesy maloplošných zvláště chráněných území (dále jen MZCHÚ) a genové základny. V LHP jsou vyčleněny jako lesy zvláštního určení. Lesy II. zóny jsou lesy hospodářské. Přehled nejdůležitějších hospodářských souborů a základní parametry rámcových hospodářských směrnic těchto souborů jsou uvedeny v tab. 2, tab. 3 a tab. 4. Tabulky neobsahují údaje o melioračních a zpevňujících dřevinách. Při prováděném způsobu obnovy a existující dřevinné skladbě nemají tyto údaje zásadní význam.

Obecné funkční zaměření lesa s ohledem na existenci CHKO a vymezení Ptačí oblasti Litovelské Pomoraví

Rámcové směrnice hospodaření hospodářských souborů sice obsahují základní limity pro hospodaření, nicméně v průběhu platnosti současného LHP došlo ke dvěma významným událostem, které postavily hospodářskou činnost v těchto lesích na zcela jinou a konkrétnější úroveň.

V roce 2004 byla mezi Správou CHKO Litovelské Pomoraví a LČR, s.p., LS Šternberk uzavřena dohoda o stanovení pravidel k provádění některých lesnických činností.

Tab. 2: Vybrané hospodářské soubory v zájmovém území – lesy zvláštního určení (dle LHP Pomoraví)

Hospodářský	3185	4185	8185
Výměra (ha)	80	117	128
Cílové hospodářství	19- hospodářství lužních stanovišť – Národní přírodní rezervace Vrapač	19- hospodářství lužních stanovišť – ostatní zvláště chráněná území	19- hospodářství lužních stanovišť, genová základna DB
Porostní typ	Dubové, jasanové, ostatní	Dubové, jasanové, ostatní	Dubové kvalitní
Funkční zaměření	Ochrana přírody	Ochrana přírody	Zachování genofondu
Obmýtlí	200	200	140
Obnovní doba	f*	f*	30

*f - fyzický věk porostu

Tab. 3: Vybrané hospodářské soubory v zájmovém území – lesy hospodářské (LHP Pomoraví)

Hospodářský soubor	195	197	198	297
Výměra (ha)	260	446	38	27
Cílové hospodářství	19- hospodářství lužních stanovišť	19- hospodářství lužních stanovišť	19- hospodářství lužních stanovišť	29- hospodářství olšových stanovišť na podmáčených půdách
Porostní typ	Dubové kvalitní	Listnaté smíšené	Topolové	Olšové
Funkční zaměření	Produkční	Produkční	Produkční	Produkční
Obmýtl	140	100	40	60
Obnovní doba	30	30	20	20

Tab. 4: Cílová druhová skladba vybraných hospodářských souborů (LHP Pomoraví)

Hospodářský soubor	Cílová druhová skladba
195	Dub 7, jasan 2, lípa (olše, javor) 1, jilm, topol, vrba, habr, třešeň
197	Dub 4, jasan 4, javor1, lípa 1, jilm, olše, vrba, habr, třešeň, topol
198	Dub 6, jasan 2, javor1, lípa1, jilm, habr, topol
297	Olše5, jasan 3, javor 2, bříza, osika, topol, dub
3185	Dle plánu péče
4185	Dle plánu péče
8185	Dub 7, jasan 2, lípa (olše, javor)1, jilm, topol, vrba, habr, třešeň

V tomto poměrně složitě vyjednaném dokumentu se zřetelně a provozně čitelně konkretizovaly limity pro hospodaření, především v lesích hospodářských. Jedná se např. o tyto zásady:

- zavádění postupů podrostního způsobu hospodaření
- snížení maximální výměry pasečných obnovních prvků v porostech s převahou geograficky a stanovištně původních dřevin na 0,60 ha, a na 1,00 ha v porostních skupinách s převahou geograficky a stanovištně nepůvodních dřevin
- upřesnění počtu ponechávání nedomýcených dřevin při pasečné obnově s diferenciací podle velikosti obnovního prvku
- upřesnění zásad při provádění výchovných těžeb, především nesnižování zastoupení přimíšených a vtroušených geograficky a stanovištně původních druhů dřevin
- upřesnění počtu druhů dřevin při prvním zalesnění podle velikosti obnovního prvku: do 0,30 ha jeden druh dřeviny, do 0,60 ha 2 druhy dřevin, do 1,00 ha 3 druhy dřevin
- dohoda o neprovádění mytních úmyslných těžeb a soustředování dříví v období od 1.4 do 31. 8. běžného kalendářního roku, nebude-li dohodnuto jinak
- dohoda o režimu vyznačování a projednávání těžeb v MZCHÚ

- dohoda o režimu projednávání a vzájemném odsouhlasení projektů pěstební a těžební činnosti v lesích hospodářských
- dohoda o praktickém provádění a označování stromů ponechaných k samovolnému rozpadu a ponechávání doupných stromů (Dohoda podle ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., 2004)

Druhou událostí bylo vymezení Ptačí oblasti Litovelské Pomoraví dle Nařízení vlády ze dne 15. prosince 2004. Z tohoto nařízení vyplynula některá další omezení, především podle § 3, odst. 1 písm. b): „Jen s předchozím souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody lze v ptačí oblasti, mimo současně zastavěné a zastavitelné území obcí ...provádět mýtní a předmýtní úmyslné těžby v lesních porostech se zastoupením buku či dubů 50 % a více starších 80 let, v lesních porostech se zastoupením jasanu 50 % a více starších 60 let, v lesních porostech s účastí javorů, habru, olší a lip, jejichž součet zastoupení činí 50 % a více starších 50 let, v lesních porostech s účastí vrby a topolu, jejichž součet zastoupení činí 50 % a více starších 30 let, v období od 16. dubna do 31. července.“ S přihlédnutím k zastoupení dřevin ve vybrané lokalitě dle tab. 1 si lze snadno dovodit, že tomuto ustanovení podléhá drtivá většina porostů a v kombinaci s omezeními výše uvedené Dohody lze říci, že v období od 16. dubna do 31. července lze na daném území provádět v podstatě pouze výchovné těžby do 40 let a některé vybrané výchovné těžby nad 40 let. Nicméně je vhodné k těmto faktům dodat, že v podmínkách velkého lesního majetku, jímž LČR, s. p. v daném regionu disponují, přináší tato časová omezení jen velmi malé provozní potíže, výrobní kapacity v tomto období lze umístit do nepříliš vzdálených oblastí mimo CHKO. Jinak by samozřejmě tato omezení dopadla na vlastníka, jehož veškerý majetek by byl těmito limity postižen.

Hospodaření v lesích zvláštního určení

Hospodaření v lesích zvláštního určení s funkčním zaměřením na ochranu přírody reprezentují, jak je patrné z tab. 2, dva hospodářské soubory (dále jen HS). Oba se týkají obhospodařování lesů v MZCHÚ. Dlouhodobým cílem řízení vývoje na rozhodující části jejich výměry je usměrnit vývoj současných, převážně přírodě blízkých porostů charakteru lesa hospodářského k vyspělejším porostním formám se znaky přírodního lesa (Plán péče CHKO 1997). Je to HS 3185 a HS 4185 - hospodářství lužních stanovišť v Národní přírodní rezervaci Vrapač, dalších přírodních rezervací (např. Hejtmanka, Litovelské luhy) a přírodních památek. Tyto hospodářské soubory jsou částečně v překryvu s hospodářským souborem 8185 – genová základna dubu. Hospodářská opatření v této unikátní lokalitě vycházejí ze schváleného plánu péče a omezují se na účelovou výběrnou těžbu pro uvolňování přirozené obnovy, redukci geograficky nepůvodních nebo stanovištně nevhodných druhů dřevin (zejména smrk, akát, dub červený, javor jasanolistý, šlechtěné topoly) (LHP Pomoraví 2004). Pro zajištění přirozené obnovy se v semenných letech provádějí clonné seče skupinové u cílových druhů dřevin. U lokalit s překryvem s genovou základnou dubu byla provedena uvolňovací těžba vybraných jedinců za účelem uvolnění korun a zvýšení plodnosti. Nahodilá těžba se provádí výjimečně po dohodě se Správou CHKO, především za účelem zabránění šíření škůdců (tracheomykóza, někteří hmyzí škůdci), případně za účelem zajištění průtočnosti koryta vodních toků (extrémní množství nahodilé těžby v korytě řeky Moravy po tornádu v roce 2004). Pro ilustraci: v letech 2002 až 2006 byla v HS 3185 (NPR Vrapač) provedena těžba ve výši 293 m³, z toho 169 m³ dubu červeného a 104 m³ šlechtěných topolů. Nahodilé těžby bylo provedeno 43 m³.

Lesy zaměřené na zachování genofondu, v tomto případě HS 8185 - genová základna č 167a pro DB, JL a JS – „Vrapač“ jsou, jak již bylo zmíněno dříve, v částečném překryvu s jinými hospodářskými soubory. Způsoby hospodaření se proto výrazně neliší od výše uvedených

zásad. Bohužel jedna ze základních podmínek funkční genové základny, a tou je přirozená obnova dřeviny, pro niž je genová základna vyhlášena, je naplněna pouze u jasanu a jilmu. Přirozená obnova dubu letního je obecně ve stadiu pokusů. Základním problémem je špatná až žádná úroda v průběhu tohoto decenia. Proto také nebylo z genové základny získáno žádné dubové osivo. Výrazně lepší je situace u zbývajících dvou dřevin, zvláště u jasanu.

Problematika hospodářského lesa

Základní hospodářské soubory porostů s převažující produkční funkcí a jejich základní parametry jsou uvedeny v tab. 3, cílová druhová skladba v tab. 4.

Plošně nejvýznamnější je HS 197, hospodářství lužních stanovišť v porostech smíšených a s převahou jasanu. Porosty jsou obnovovány a vychovávány poměrně intenzivně, jak vyplývá z dat těžby v tab. 1. Jasan je dřevinou, jíž se v uplynulém období vytěžil největší podíl. Především obnova probíhá poměrně rychle. Je to ze dvou zásadních důvodů. Bylo nutné vytvořit co nejdříve dostatečné množství východisek pro přirozenou obnovu a také co nejrychleji obnovit přestárlé jasanové porosty. Nyní je třeba udržet tempo obnovních těžeb, aby bylo možné jasaný těžit včas, nejméně podle režimu obmýti 100 let a obnovní doby 30 let dle současných rámcových směrnic hospodaření, případně se připravit na snížení obmýti na 90 let, především z důvodu zamezení znehodnocení dříví zabarvením jádra a hnilobou oddenkové části. Podíl přirozené obnovy jasanu na celkové přirozené obnově je ze všech dřevin nejvyšší a v současnosti není důvod jeho další rozvoj nijak brzdít. Pouze je nutné zajistit dostatečnou příměs melioračních dřevin, aby nevznikaly rozsáhlé porostní skupiny čistého jasanu.

Další významnou skupinou porostů jsou porosty s převahou dubu letního v HS 195. Obnova těchto porostů v uplynulém období nebyla preferována, z tab. 1 vyplývá, že celková těžba dubu je hluboko pod jeho plošným podílem. Je to opět z několika důvodů. V první řadě se čekalo a stále čeká na silnější semenný rok, aby bylo možné pokročit v pokusech s přirozenou obnovou a zajistit dostatek osiva z místních zdrojů. V druhé řadě je to proto, že těžba těchto porostů je z hospodářského hlediska mnohem méně akutní než těžba a rozpracování zanedbané obnovy porostů jasanových a topolových a porostů s olší. Bohužel semenný rok se v tomto deceniu ještě nedostavil a navíc pravděpodobně v důsledku poklesu hladiny spodní vody a přísušků dochází v posledních letech k nárůstu soušové dubové nahodilé těžby, která se blíží řádově tisícím metrů krychlových ročně. Je předčasné dělat jakékoli závěry, různých období odumírání určitých dřevin bylo v lužním lese již několik (např. masivní odumírání lípy v uplynulých dvou deceniích, které dnes již prakticky nepokračuje), nicméně je nutné tento jev sledovat. V každém případě se těžba v tomto hospodářském souboru v následujících letech zvýší. Pro obnovu dubových porostů s příměsí dřevin, u nichž je snadnější dosáhnout přirozené obnovy (jasan, javor), platí podobná pravidla jako pro předchozí hospodářský soubor. Přirozená obnova má přednost i v těchto porostech, i za tu cenu, že nebude dodržen předpokládaný podíl dubu v cílové druhové skladbě.

Dalším důležitým a zajímavým hospodářským souborem je HS 198, topolové hospodářství. Porosty šlechtěných topolů se mají obnovovat při obmýti 40 a obnovní době 20 let. Z tab. 3 se jeví, že plocha tohoto hospodářského souboru je málo významná, ale není tomu tak. Těžba dříví topolových klonů dosáhla za posledních 5 let více než 7 000 m³ (tab. 1), a to je více než se vytěžilo dubu letního. Je to proto, že všechny topolové porosty jsou ve věku, kdy má být ukončena jejich obnova. Nicméně z prostorových důvodů se toto nepodaří a tyto porosty se budou intenzivně obnovovat ještě celé příští decenium. Je to velká hospodářská škoda, protože kvalita dříví v oddenkových částech se neustále zhoršuje, dřevo se znehodnocuje taktéž tím, že v padesáti letech dosahují takových dimenzí na patě kmene, že jsou pro řadu

odběratelů nepoužitelné, i když jsou zdravé. Topolové porosty se vyskytují většinou v lokalitách s vysokou hladinou spodní vody, obnova musí postupovat citlivě, aby nevznikaly větší holé plochy, které by se obtížně obnovovaly. V části porostů topol tvoří horní a jasan s olší spodní etáž. Při správném postupu se v řadě případů podařilo odkácet topoly horní etáže s žádným nebo minimálním následným zalesněním. Následná umělá obnova těchto porostů probíhá jinými dřevinami než topolem, protože šlechtěné topoly jako geograficky nepůvodní nelze v CHKO použít. Domácí topol černý zatím není k dispozici v dostatečném množství a používá se zatím pouze k zalesňování náplav a bezlesí na březích řeky Moravy. Toto zalesňování si však řídí a provádí ve vlastní režii Správa CHKO.

Posledním hospodářským souborem je HS 297 - hospodaření olšových stanovišť na podmačených půdách. Parametrem jeho obnovy je obmýetí 60 let a obnovní doba 20 let. Aby olše mohla být v lužním lese na těchto stanovištích ekonomickou dřevinou, musí být opět obnovena včas. Těžba olše na zdejších podmačených lokalitách v 80 nebo 90 letech věku je ekonomickou katastrofou.

Shrnutí problematiky lesnického hospodaření v lužních lesích revíru Střeň

Jak vyplývá z dat tab. 1, průměrná roční těžba na 1 ha ve vybraném území činí $6,40 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$. Toto číslo je vyšší než průměr za celé LHC Pomoraví, především z důvodu vyšších porostních zásob v lužních lesích. Vzhledem k potřebám porostů bude intenzita těžby v budoucnu pravděpodobně dále růst, zvláště pokud se podaří výrazněji rozvinout a využít přirozenou obnovu. Vzhledem k dostatku mýtních porostů a využívání všech dostupných forem obnovy by nutnost dalšího zvýšení obnovní těžby neměla být ohrožena zatím dodržovanými limity velikostí pasečných obnovních prvků. Průměrná výměra jednotlivého obnovního prvku činí v současnosti cca 0,42 ha (provozní kvalifikovaný odhad), ale ani v případě intenzivnější obnovy dubových porostů by se toto číslo nemělo dramaticky zvýšit. Výchova porostů je prováděna na standardní vysoké úrovni dle obecně přijatých pravidel s upřednostněním odstraňování geograficky nepůvodních a stanovištně nevhodných dřevin. Umělá obnova probíhá v naprosté většině štěrbínovou sadbou a prostokořenným sadebním materiálem. Úklid klestu probíhá ručně nebo shrnovačem, drcení klestu na ploše půdní frézou není ekonomicky ani ekologicky efektivní. Navíc velká část listnatého nehroubí je předmětem samovýroby a slouží jako levné ekologické palivo pro obyvatele místních sídel. V těžební činnosti je využívána klasická technologie, pro přibližování jsou pro vlákňinové výřezy a slabší kulatinu využívány vyvážecí soupravy. Vzhledem k šetrnosti této technologie jsou malé vyvážecí soupravy využívány podle požadavků Správy CHKO přednostně i ve většině těžeb v MZCHÚ.

Z pohledu ochrany lesa je lužní les poměrně málo ohrožen. Z abiotických činitelů škodí pouze vítr, a to nevýznamně (s výjimkou tornáda v roce 2004, které způsobilo poměrně značné škody včetně holin). Z biotických činitelů v určitých periodách škodí na dubových porostech obaleč dubový a další škůdci dubu. Po celém území lužního lesa je rozšířen bobr evropský a poškozuje zde všechny druhy dřevin. Výše škod zatím není významná, vzhledem k počtu jedinců se však dá předpokládat, že výrazně porostou.

Otázka mysliveckého hospodaření v lese je vždy živé a kontroverzní téma. V prostoru lužních lesů mají bezprostřední vliv na výsledky lesnických záměrů stavy dančí a srnčí zvěře. Jejich regulace je ovlivňována vlastníkem lesa zákonnými možnostmi. Diskuse na téma, zda jsou tyto zákonné možnosti vzhledem k významu lesa dostatečné, případně zda jsou vždy využívány, není předmětem tohoto příspěvku.

DALŠÍ FUNKCE LESA A JEJICH ZAJIŠTĚNÍ

Les v zájmovém území plní všechny další funkce lesa, které vyplývají z jeho umístění a specifík. Nejvýznamnější funkcí je funkce protipovodňová. Komplexy lužních lesů v Litovelském Pomoraví jsou při zvýšených průtocích v řece Moravě vždy zaplavovány. Vliv lesnického hospodaření na tuto funkci je dán obecně realizací řádného hospodaření, konkrétně pak odpovědností za rozumný přístup při stanovení množství ponechaného dříví v bezprostřední blízkosti vodních toků. Splavené dříví může způsobit zhoršení průtočnosti koryt a ohrožení sídel. Další významnou funkcí těchto lesů je funkce rekreační vzhledem k blízkosti velkých aglomerací. Tato funkce je tak jako v jiných lesích LČR, s.p. podporována.

EKONOMIKA LESNICKÉHO HOSPODAŘENÍ

Pro představu o ekonomických výsledcích popisovaného lužního lesa jsou základní údaje uvedeny v tab. 5. Vzhledem k obtížnému rozdělení některých ekonomických dat až na konkrétní porostní skupinu, vzhledem k velmi variabilnímu způsobu prodeje dříví u LČR, s.p. (na pni, při pni, na odvozním místě atd.) a jeho obtížnému přesnému přepočtu na danou lokalitu je nutné uvedené údaje chápat jako kvalifikovaný odhad.

Tab. 5: Vybrané ekonomické parametry lužního lesa na revíru Střeň

Rok	Celková těžba (m ³)	Tržby za dříví přepočítané na lokalitu "na pni" (tis. Kč bez DPH)	Průměrné zpeněžení dříví "na pni" (Kč/m ³)	Celkové náklady pěstební činnosti (tis. Kč bez DPH)	Výsledek (tis. Kč bez DPH)	Výsledek na 1 m ³ provedené těžby (Kč/m ³)
2002	7 452	1 480	199	1 652	-172	-23
2003	8 061	1 420	176	2 124	-704	-87
2004	6 600	1 230	186	1 930	-700	-106
2005	6 602	1 450	234	1 425	25	4
2006	7 701	2 150	279	1 719	431	56

Je velmi obtížné tabulku 5 okomentovat. Ekonomiku hospodaření ovlivnilo několik faktorů: vývoj na trhu s listnatým dřívím, struktura provedených těžeb, struktura provedené pěstební činnosti, způsob prodeje dříví u státního podniku a také omezující požadavky vyplývající z povinnosti plnit i jiné funkce lesa než hospodářské. Není úkolem tohoto příspěvku hodnotit podíl těchto faktorů na celkovém ekonomickém výsledku hospodaření. Lesní hospodář na této konkrétní lokalitě ze své moci může ovlivnit následující procesy zlepšující ekonomiku hospodaření:

- optimální bilancování těžeb jak v přestárých a ekonomicky méně atraktivních porostech, tak v porostech ekonomicky zajímavých při maximálním zohlednění aktuální poptávky na trhu s listnatým dřívím (pestrá druhová skladba přímo vybízí k těžbě na objednávku)
- maximální využití přirozené obnovy a tím snížení nákladů pěstební činnosti

- vzhledem k probíhající konjunktuře listnatého paliva a předpokladu jejího trvání zvážit možnost hospodaření ve tvaru středního lesa na určité výměře území
- z dlouhodobého pohledu má možnost volby mezi pěstováním dřevin s nižším obmýtím a horším zhodnocení dřeva a dřevinami s vysokým obmýtím, ale vyšším zhodnocením dřeva, především je to volba mezi variantou jasan, javor na jedné straně, a dub na druhé)

V tento okamžik je většina okolností ovlivňující hospodaření v lužním lese revíru Střeň příznivá a v dalších letech by se výsledky hospodaření měly zlepšovat.

ZPŮSOBY A EFEKTIVITA SPOLUPRÁCE SE STÁTNÍ SPRÁVOU A ORGÁNY OCHRANY PŘÍRODY

Jak již vyplývá z předchozího textu, lužní les v popisované oblasti podléhá výrazně vyššímu počtu směrnic, vyhlášek, nařízení a zákonů než lesy v jiných oblastech. Aby se ve zdejších porostech mohlo za těchto okolností vůbec řádně hospodařit, musí být kontakt mezi všemi dotčenými institucemi korektní a poměrně častý. Běžná praxe také taková je. Lesní hospodář musí prakticky veškerá hospodářská opatření pravidelně konzultovat se Správou CHKO. Všechny spory musí být řešeny včas a průběžně. Velké množství porostů v této oblasti se obnovuje ve věku nižším než zákon umožňuje. To vyžaduje poměrně častý kontakt s orgány státní správy a časté jednání o udělení výjimek pro těžby v porostech mladších 80-ti let. Zrušením okresních úřadů a přenesením jejich kompetencí na obce s rozšířenou působností se průběh těchto jednání zkomplikoval zvětšením počtu činitelů, s nimiž je nutné jednat. Jednoznačně je však nutné sdělit, že veškerá jednání se státní správou, Správou CHKO Litovelské Pomoraví i s orgány samosprávy probíhají tradičně velmi korektně a efektivně.

ZÁVĚR

Mimořádný charakter lužního lesa v Litovelském Pomoraví je předmětem zájmu odborné i laické veřejnosti. Odborné semináře tu pořádá Česká lesnická společnost, probíhá zde výzkumná činnost vysokých škol, přijíždějí sem na exkurze studenti i lesníci z jiných částí České republiky i ze zahraničí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Dohoda podle ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., 2004, Lesy České republiky, s.p., Lesní správa Šternberk; Správa Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví.
- Lesní hospodářská evidence 2002-2006. Lesy České republiky, s. p., Lesní správa Šternberk.
- Lesní hospodářský plán pro lesní hospodářský celek Pomoraví, 2000, platnost od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2009, Lesy České republiky, s. p.
- Plán péče pro Chráněnou krajinnou oblast Litovelské Pomoraví, 1997, období 1997-2006, Správa Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví.

Adresa autora:

Ing. Jiří Eichler
LČR, s.p., Lesní správa Šternberk
Světlov 60, 785 01 Šternberk
tel.: 585014680, 724523741
e-mail: eichler.ls129@lesy-cr.cz